

ISBURĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ANUL II.

No. 27

SUMARUL:

- E. Lovinescu* . . . Rotică
Camil Petrescu . { Marș greu
 { Versuri pentru ziua de atac
Caton Theodorian . Un nuntaș
C. Narli Ispita

CRONICI:

- E. Lovinescu*: Teatrul Regina Maria;
SAMSON, de Henry Bernstein.
L. Rebreanu: Compania Excelsior; TATĂL,
de Strindberg. — INSEMNAȚI.

Editura ALCALAY & Co.

Apare Sâmbăta

UN LEU

SBURĂTORUL

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

Director : E. LOVINESCU

ROTIĂ

In tendența firească de a suprapune pe autor operii, identificându-i într-o singură imagine, Rotică ne contrariază. In fața imposibilului, nu ne rămâne decât să procedăm la o disociare violentă, privindu-i scrisul ca o protestare împotriva omului...

Lutul e mai totdeauna indiferent. O critică serioasă nu-i caută corespondențe tainice cu spiritul ce-l însuflețește. Sunt totuși cazuri în care se semnalează printr'un contrast atât de energetic în cât sustrăgând pentru un moment critica din domeniul ei pur spiritual, nu-i putem omite prezența...

Sosind din munții Câmpulungului Bucovinei, suntem pregătiți la apariția unui rural, frust și înțepenit în gesturi sfoase... Rotică nu e totuși numai rusticul speriat de civilizația noastră. Ascendența lui nu se oprește la liziera pădurilor natale, ci se adâncește în fundul munților, spre capătul izvoarelor populate de nimfe și fauni. Rotică e un fragment viu de mitologie. Simpla lui înfățișare ne apropie de antichitate, prin masca turmentată și hilară, prin ochii mici și sfredelitori, prin plăcile mobile de roșeață, prin relieful brazului, prin iluzia a două cornițe ce par a i crește din frunte, prin aerul de salacitate ce-i dă urmărirea fictivă a unei nimfe invizibile. Ii mai lipsesc muștele bărbii și piciorul bifurcat pentru a realiza imagina faunului legendelor antice, în care se intrupa elementul naturii subumane încă silvestre și hirsute, lascive și fecunde.

Fără rudimentul codiții sau relieful cornițelor, sunt mulți fauni; un faun însă atât de bine modelat într'o pastă maleabilă e un exemplar rar. Fagii Bucovinei ni l'au conservat și după milenii ni l'au dat ochilor uimiți de a găsi perpetuarea naturii în tipare invariabile. In loc să cânte din naiul străbunului Pan, Rotică armonizează totuși pe liră.

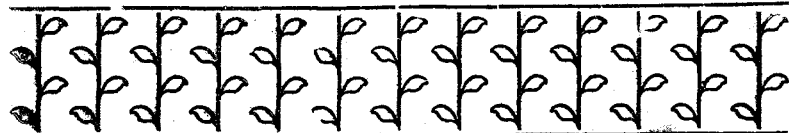
De aici începe contrastul violent.

Ne-am fi așteptat ca din variația câtor-va simple note să țâșnească aprigul sensualism al chemării; ne-am fi așteptat

la țipetele stridente ale syrinxului ancestral; ne-am fi așteptat la o rustică melodie, potrivită primitivității cântărețului și sălbăticiiei decorului. În locul acestei muzici a naturii animale, de pe lira lui Rotică, se desprinde o suavă melodie, plină de delicateță și gingășie, în care dorința e spiritualizată în impalpabile nuanțe sufletești. Nu e nevoie ca nimtele să fugă speriate, în foșnet de frunze: versul faunului modern e pudic, discret și fin...

Urechile rafinate găsesc poezia lui Rotică încă primitivă și n'o disting de gama melodică a syrinxului străbun. Se înșală. Invenția lui verbală e, în adevăr, nulă; nici un poet modern nu se folosește de un vocabular mai limitat la noțiuni esențiale, decât un număr de imagini mai simple... În epoca rimei rare și a cuvântului prețios, uzualitatea formală a lui Rotică poate preveni în rău. Poezia este însă în primul rând emoție. Plecând dela această propozițiune elementară și aplicând-o cu strictețe, o bună parte a producției contemporane iese din cadrul poeziei adevărate, fără a ieși și din cadrul unei arte formale, în care plastica și sonoritatea pot fi puse în valoare de retorică. Poezia nu stă nici în cuvânt, nici în imagine; haina verbală are numai o importanță secundară. Disprețuirea Cei Cei regretabilă, venu anulează însă elementul sufletesc. Materialul poetic al lui Rotică e luat din fondul verbal al lumii întregi, din care iese totuși o frăgezime și o sinceritate de simțire ce însuflețesc fraza poetică, dându-i o originalitate, neegalată de multe din atitudinile simbolismului român. Rotică e un exemplu tipic al noutății isvorite din mijlocul banalității expresiei prin singurul agent al sincerității poetice și al unei elocinți sentimentale fără artificii. Simplă sau stearsă ca formă, poezia lui este totuși plină de nuanțe sufletești, cu eleganțe sentimentale instinctive, cu o fină cazuistică amoroasă, cu delicateți de simțire care presupun mai multe găuri la naiul străbunului silvestru. În locul chemării brutale, avem modulații abia șoptite, tragedii mute ce se petrec în schimbul unei singure priviri, dorințe înăbușite în scrupule, tot jocul etern al atracției și respingerii iubirii. I-a fost dat acestui Faun, scoborat din munții Câmpungului, să exprime amorul discret, fin, delicat cu sficiuni de fecioară și ezitări de moralist. Rotică e nu numai un paradox poetic ci și unul biologic.

E. LOVINESCU

Mars greu

De nopți întregi luptăm din greu
Cu praful sec și setea,
Cu depărtarea neagră și perfidă.
Ni-e trupul în sudoare furt,
Și-adânc prin țărâna lichidă,
Ca printr'un vad de heleșteu,
Tărim picioarele
Inert.

Și ca o caravană prin deșert
Care se pierde sufocată
Prin norii de nisip rătăcitor,
De-abia mai răsuflăm
Prin negura de pulbere uscată.
Căci din greoaie valuri sure,
Care ne-apasă tot mai greu pe cască,
Pe nări ni s'au format depozite impure.

Ca rămășițe'n filtrurile vechi.
Treptat
Pe pleoape, pe obraji și pe urechi
Ni s'a cernut o mască
De catifea de praf,
Ce se coboară-adese-ori
Pe ochii moi de lacrimi, de urdori.

Cu toate că beșicile ne-nfig în carne ținte,
Extenuați noi ducem înainte
Picior după picior,
Impleticit,
Stăruitor.

Nu știm
Nici unde mergem
Nici unde ne găsim.
Alătura de fiecare dintre noi
La dreapta sau la stânga,
În față sau în spate,
Sunt alții,
De care ne lovim mergând,
Când ranita alătura ne-abate.

De nopți-întregi prin pulberea uscată
 Și mai înecăcioasă decât fumul
 Mărșăluim spre Miază-Zi
 Și
 Cu cât mai mult înaintăm
 Cu atât mai lung e drumul.

Sleiți de sevă, sclerozați
 Și, sufocați de-atâta mers în turmă,
 Noi ne mișcăm împinși din urmă
 Cum valurile unui râu se'mping
 La vale, unul pe-altul;
 Și pe șoseaua grea de praf
 Ne scurgem în coloană fără șoapte,
 Ca apa unui fluviu'n noapte.

Înaintăm neconținut fără să'ajungem,
 Deși lăsăm în urma noastră
 Păduri și sate
 Culcate'n întuneric.
 Trudiți de o sete arzătoare de holeric,
 În noaptea fără de hotar
 Mișcăm într'una
 Aproape în-zadar.

Din când în când
 Când traversăm vre-un pod,
 Simțim pe rând
 Picioarele scăpate din năvod.
 Și iarăși ne reluăm țărâțul,
 Întindem pentr'o clipă gâtul
 Comun, de uriaș miriapod.

Târziu spre-a doua zi,
 Când a'nceput să se stingă-al nopții candelabru
 Un martor ar înmărmuri:
 Mulțimea adormită în coloane
 Se mișcă totuși ritmic și macabru
 Ca o fantastică mașină de organe.

Sunt zorile sau prafu-a devenit mai alb?
 Eșim cumva din haos?
 Un șuerat
 A descărcat magnetul
 Care lega tiranic caravana.
 Pentru repaus,
 Coloana
 S'a prăbușit în marginea șoselei,
 Ca o fantoșe căreia i-ai scos scheletul.

Ca'n țințirim
 Ne îngropăm,
 Ne odihnim
 Și fără nici'o vorbă ne privim
 Cu fețe discompuse de cadavre,
 Schimbând surâsuri palide de javre
 Domestice, pocăite, resemnate.

Cum praful a început să cadă
 Și cum zăceam așa grămadă,
 Multime
 De brațe și picioare anonime,
 În frăgezimea zorilor de rouă
 Sub razele prelungi de răsărit
 Din depărtare de-ai privi
 Ți s'ar părea că'n șanțul lung a năvălit
 O specie gigantică și nouă
 De viermi masivi și cenușii.

Un alt semnal,
 Noi tresărim
 Și iar pornim.
 Câțiva nu pot să se mai scoale,
 Zădarnic oșteri le dau târcoale,
 Strigând la ei.
 Li-s ochii albi ca scrumul
 Și trebuie să-i creadă

Ca o cireadă
 Coloana urlașă'nseamnă drumul
 În loc de excremente
 Cu cadavre de soldați.

In 'curând va apare de E. LOVINESCU:

L U L U

ROMAN

Editura ALCALAY

VERSURI PENTRU ZIUA DE ATAC

Fii gata, prietene soldat, fii gata,
Curăță-ți cu grije arma și lopata
Și pune-ți cruciulița la gât,
Măine va fi un atac mare,
Fii gata și atât.

De undeva, de departe, ne vor trimite ordine:
Cu ranița și arma în spinare,
Pe drumurile ude de întuneric,
Ne vor purta întreaga noapte
În șoapte.
Târziu ne vor opri în fața porții,
În fața porții nevăzute a morții.

La trei din noapte vom scula din somn
Pe cei care căzură istoviți în noroi.
Vom aștepta din nou
Noi ordine,
Vom aștepta chinuitor
Și-apoi, pătrunși de ploaie până la vertebre,
Murdari, încătușați, greoi,
În zorii albicioși și umezi de Septembrie
În șiruri rare vom urca,
Cu pași definitivi
Colina după care stăm,
Și deodată...
De nepătruns, și gol
Va sta înaintea noastră câmpul de bătaie.
Unic, imens și nou
Va sta înaintea noastră câmpul de bătaie.
Surprinși privim o clipă acest decor funest,
Un semn, un gest
Și ncet pornim pe povârnișul gol al morții;
Întrăm, alunecăm, pe povârnișul gol și noroios
(al morții.)

Prietene soldat, fii gata,
Cu toate că afară plouă
Se vor petrece mâine lucruri care trec
Și mintea și puterile noastre.
La un pas de sufletele noastre,
Măine
Se va petrece poate ceva nou.
Nu ți mai trudi zadarnic mintea,
Prietene soldat,
Mai bine să fii gata
Și atât.
Curăță-ți cu grije arma și lopata
Și pune-ți cruciulița la gât.
Fii gata,
Pregătește-ți frumos sufletul,
Omoară în el tot trecutul.
Fă din el un trup de mort
Cu piele de ceară și vine albastre.
Ghemuit în cort,
"Ti aprinde iar țigarea, University Library Cluj
Cadavre's deacum nădejile noastre.
Nu știe nimeni...
Nu bănuie nimeni...
O, nimeni nu știe ce va fi.
Dar mâine pe 'nserate
Câți va. acei ce vor răzbate.
In jurul lor cu sete și groază vor privi.

Prietene soldat, până diseară.
Până la noapte,
Pune flori de sticlă rece
Pe tot ce a fost...
Liniștit, liniștit, liniștit.
Numai gândi la ce se va petrece
(Nu are, camarade, nici un rost)
Fii liniștit...
Omoară-ți sufletul cu grije și calm.
Ai timp destul.
Așa a fost să fie.
In zi de toamnă udă, cenușie.
O, încă odată, ai tot timpul

Nu te teme.
 Diseară ne vor da ceai și pesmeți
 Omoară-ți sufletul mai bine de cu vreme
 Ca să poți mânca liniștit.
 (Ceaiul e bun ca să nu îngheți)
 Prietene soldat,
 Omoară-ți sufletul cu grije
 Restul n'are nicio însemnătate
 De va fi glonț sau colți de schijă
 Până la *tine* nimic nu va străbate.

CAMIL PETRESCU

UN NUNTAȘ

Nunta verișoarei mele Agata trebuia să se facă în cercul restrâns al familiei și al prietenilor ei apropiați. Aceasta era dorința miresei: o fată, de almintrelea, cu o fire destul de veselă și care nu disprețuia petrecerile; dar fugea de adunările numeroase, în care se întâlnesc mai mult străini și cunoscuți de-o clipă. N'o să petrecem bine, zisese Agata, de cât dacă om fi noi între ai noștri și adevărații prieteni.

Se făcu, dar, lista celor ce nu puteau să lipsească și eși că n'aveau să fie mai mult de trezeci și opt de persoane. Dar până la trimeterea invitațiilor, părinții ginerelui își mai aduseră aminte de câteva rude și prieteni ce trebuiau poftiți negreșit; numele lor fu adăugat pe lista întocmită și invitațiile fură trimise.

În prezința cununiei, făcând o nouă numărătoare, constatarăm că numărul persoanelor ce aveau să ia parte la săvârșirea solemnului act, crescuse simțitor. Iar când ne întoarserăm dela biserică, băgaiu de seamă că toate cele șase odăi ale caselor fericitele gazde, erau plinite de lume. Trebuia să fi fost la vreo sută de persoane.

Serbarea, însă, pornia cu atâta însuflețire și mireasa, care făcea o căsătorie de înclinare, era atât de veselă, că nimeni nu se mai gândi să zică ceva.

Șampania curgea, se țineau discursuri, se dansa, florile plouau și o orchestră bună întona la tango-uri, fox-trott-uri și alte jocuri americane, vrednice să pună picioare unui paralic.

Atât numai că nunta avea o fizionomie pestriță. Mai mult de jumătate o popula o lume necunoscută. O butonieră gătită cu comanda legiunei de onoare, trese de general polonez, niște respectabile barbete de diplomat, tuncii englezești, un fes chiar, erau însemne, grade și gâtleci cari nu aminteau vreo înrudire cu porturile membrilor fami-

liei, ori ale prietenilor ei. În trecut așai că lista celor poștiți suferise o nouă modificare prin invitații cerute și trimise de ultimul moment de către neșă, soție de fost ministru, care avea relațiile ei cu o societate pe care nu putea s'o nesocotească.

Nunta mergea înainte c'o frenezie crescândă. Ba așa de bine mergea în cât recepția, care ar fi trebuit să se sfârșească înaintea mesei de seara, se prelungi mult peste această oră, iar gustarea, pregătită la bufet, se prefăcu într'o masă în toată regula.

În răstimp orchestra tăcuse. Muzicanții se ospătau și ei într'o odale mai doamnă, iar dansului îi luase locul cadrulul dezordonat al îndestulării. Într'un salonaș, un cârd de fete asculta flecăriile câtorva tineri buni de gură, cari le scutite de a mai merge la sufragerie aducându-le o tavă cu sandvičuri, dulciuri și șampanie. Mai de o parte, privitor rece și nepăsător de ceace se petrecea în juru-i, zării pe un bun cunoscut al meu, avocatul Răducan. Alături, cuminte, cu gura ne bine ștersă de urmele unui pateu copios, rodea dintr'o prăjitură un copil de vreo doisprezece ani—un cap tuns-perie, c'o frunte inteligentă și doi ochi mari, albaștri — îmbrăcat într'un costumaș simplu, cu guler mare, răsfrânt peste haină. Cândva, la el acasă, avocatul Răducan îmi infățișase pe copilul lui, iubit până la adorație, în care crezui că recunosc pe micul nuntaș. Era un băiat așezat, și prin ținuta lui nevino-vată contrasta bine în cârdul de fete gureșe și de tineri îndrăzneți, în care se găsea.

— Băiatul tău, Mircea, zisei apropiindu-mă de avocat și mângăind obrajii trandafirii ai copilului. Dar pe Răducan vorba mea par'că l'ar fi picat cu ceară topită. Zâmbetul cu care mă întâmpina îi muri pe buze, întoarse repede capul, măsură pe vecinul lui cu dispreț, și trăgându-se de lângă el, zise jignit:

— Mircea!... Ce idee! Mircea e acasă.

Cunoșteam iubirea exagerată a lui Răducan pentru odorul lui absent, ca să nu mă mir de tonul cu care protestase când îl sămuisem cu altul, chiar când ac-asta era un copil atât de drăguț. Îngăimai o scuză slabă, care să nu rănească pe acela de care cunoscutul meu se lepădase cu așa grabă, și mă dădui după altele.

Mai târziu, trecând pe lângă un grup de doamne ostentive de joc, ce-și făceau vânt cu evantaliul ținând companie unei doamne gravide ce, dată fiind starea ei, nu juca — observai pe aproape de dânsa pe copilul întâlnit mai de vreme. Aceasta mă făcu să mă opresc puțin în acel grup și, atingând pri-teneste fruntea oaspelui nostru, zisei doamnei pe care o crezui mama lui:

— Drăguț. Și tare cuminte băiat.

Altă doamnă, mai în vârstă, și cam nebăgată în seamă pân'aci, se agăță de cuvântul meu ca să intre în vorbă și acoperind într'o privire rotită talia îngroșată a presupusei mame, adause cât putu de politicoasă:

— Iar trebui o surioară tot așa de drăguță! Doi ochi mănioși fulgerară, atunci, pe doamna care-și permisesese o asemenea urare și, printre buzele-i albite, doamna cea gravidă răspunse înțepat:

— N'au încă copii, doamnă.

Iar eu o ștersei de acolo, bucuros că nu spuseseam mai mult și că, în locul meu, altcineva primise dojana ce mi s'ar fi cuvenit.

Pe urmă muzicanții, sătui, își reluară instrumentele și detură semnalul unui jazz. Dispărui din picioarele dansatorilor, nemulțumit de întâmplările cari mă făcuse să indispon pe doi din invitații unchiului meu și să stric plăcerea unui copil ce se purta frumos între oameni, și-mi promisese să pândesc ocazia care să-mi permită să-mi repar greșelile. Și mi se păru că prilejul mi se ivește mai curând de cât m'as fi așteptat.

O invitată eare se simțise cam rău, grăbindu-se să-și ia bărbatul și să plece când nunta era încă în toi, ne punea îndatorirea s'o conducem la esire. În învălmășala ce se produse, iată că apare, cu aerul, mi se părea, grăbit, al cuiva care se pregătește să plece, și băatul de care se lepădase cei doi invitați. Era așa dar, odrasla doamnei căreia i se făcuse rău și graba lui nu putea fi mai legitimă. Pe când mai multe mâini se întinseră să țină mantila doamnei, soție de înalt demnitar, brațe îndatoritoare ofereau pălăria și paltonul domnului. Cum puteam eu, înainte de a ne despărți, să mă împac cu oaspele pe care-l supărasem, de cât ocupându-mă puțin de el? Ochii în cuier o heretă băiețască. O luai și o pusei pe capul cel blond, cu prevederile și mângâierile cuvenite copilului unor persoane de așa de mare distincție. Și pe când doamna și domnul se urcau în automobil, ca unei mingi, lângă ei, făcui vânt și copilului ce nu putea să fie decât al lor.

Dar doamna, pe care aerul rece al nopții o înviorase, începu să rădă :

— Ce e asta? Ne dăruiești un copil?... Avem noi acasă.

Necunoscutul meu făsnise din buzună ca o pisică și, până să prind de veste, bereta sări la locul ei în cuier, iar musafirul intră în casă și se pierdu prin mulțime

Nu știu ce mă făcea să mă agăț, așa, de biet copilul acesta ori de câte ori lini țesea înainte. Poate pentru că stătea smerit și tăcut, deoparte. Poate pentru că nu se amesteca între alți copii gurași și supărători. Ori ce-ar fi fost, hotărâi să-i dau pace și să-l las în grija părinților lui cari, mai la urmă, aveau să se ocupe de el. Și mă îndreptai spre biroul unchiului meu, unde erau adunați la vorbă cei ce nu dansau, limbuții și timizii. Dar n'apucau bine să ies din cercul dansatorilor, când mă lovi, iarăș, de micul nuntaș. Foarte liniștit, se răcoria cu o înghețată și nu se sinchisea de nimic. Lângă el, cu preocupări părintești, o frumoasă și elegantă invitată îl privea cu drag și-i întindea o batisă brodată, să se șteargă pe buze. În sfârșit, îmi spusei, iată-i: mama și copilul; nu mai încapă nici o indoiială.

— Doamna mea, mă adresai ei atunci, înaintând curajos, să mă iertați, niște împrejurări nespuse de plicticoase m'au făcut, de trei ori astăseară, să necăjesc pe băiatul dumneavoastră...

— Băiatul meu! luă doamna, cu sinceră veselie și fără supărare. Dar de când m'ai măritat, domnule? Și cetind probabil, în privirile-mi aplecate spre batista pe care copilul o ducea la gură, mai zise: A! batista! Văzusem că și-o caută pe a lui și că nu și-o găsește...

Astă începea să fie neplăcut de tot. Și pentru băiat, și pentru

lumea pe care o supăram cu el, și, mai ales, pentru mine. Mai înainte, însă, ca să pot formula vreo scuză, un domn care fusese de față la două din pomenitele scene, interveni cam nervos:

— În sfârșit, băiețele, ai putea să deschizi gura și să spui: al cui ești?

— Al cui ești, micule? mijloci blând, domnișoara care-i trecuse batista ei.

Copilul se șterse încet la gură cu batista ce era încă în mâinile lui, o înapoie frumușel domnișoarei și spuse cam cu noduri:

— Sunt al domnului Cănuță, registratorul de la judecătoria ocolului...

— Și cu cine ești tu aici? îl întrebai eu.

— Cu nimeni...

— Atunci... țî-o fi ajungând, mijloci un dom mai nerăbdător. Copiii dorm la ora asta.

Roșu Cănuță—fiul înghiți, ceru un pahar de apă de la un fecior ce trecea, bău și dete să se retragă. Domnișoara, primindu-și batista, se scotoci repede în săculețul ei de argint, scoase o hârtie de douăzeci de lei și i-o puse, discret, în mână. Copilul avu o mișcare de protestare, un gest de supunere, mulțumi stingherit, își puse bancnota în buzunar și plecă. Il privirăm cum străbate saloanele, cum își ia cascheta — adevărata lui caschetă — ascunsă cu grijă în dosul unei plante din seră, și cum ese.

Vreo câteva minute el fu subiectul de vorbă al persoanelor ce luaseră parte la această întâmplare.

— Un viitor detectiv, spunea un domn cu autoritate.

— Un observator, îndrepta altcineva.

— Ba o haimana, pecetluia un magistrat. La cincisprezece ani ăsta e clientul poliției. Apoi îl deterăm uitării.

Nunta nu se isprăvi de cât la ziua. De dimineață — rude, nași, prieteni — însoțiram la gară pe tinerii căsătoriți ce plecau în călătorie. Ei se și urcaseră în vagon, trenul sta să pornească și noi, de pe peron, le trimetăm ultimele saluturi. Când, între noi se ivi, făcându-și loc de zor ca să răzbească până la tren, o mână înălțată peste umerii noștri ce ținea un buchet de flori proaspete și-l întindea, pe fereastra vagonului, miresei. Recunoscurăm pe copilul de la nuntă și un ropot de aplauze izbucni pertru el. Manifestața ar fi sporit dacă în clipa aceea mașina n'ar fi fluierat și n'ar fi pornit trenul. Când îl mai căutam printre noi, micul nuntaș dispăruse.

El ne-a lăsat, la toți, o hazlie și plăcută amintire de la nunta verișoarei mele.

CATON THEODORIAN

ISPITA

Toc toc, îmi bate 'n poartă,
Apoi în geam, toc-toc:
„Cu mine duc eternul foc
„Și fericirea sinii mei o poartă,
Toc toc, îmi bate'n poartă.

Din vraful prăfuit de cărți,
M'am ridicat în noapte, ca prin vis,
Și ușa larg în lături i am deschis.
Iar vântul, năvălind pe ușe,
Mi-a stins cu sgomot lumânarea
Dar jarul a sclipit de supt cenușe.

Fermecătoare ca o zână,
În casa mea intră,
Și se făcu stăpână,
Luîndu-mi cărțile pe rând.

Le aruncă în sobă,
Și surîdea cînd le vedea arzînd.
Iar bucuria îi creștea mai mare,
Cînd la lumina tlacării vioae,
Vedea un antic pergament,
Cum geme, și se'ndoaie.

Dar eu, uitîndu mă la ea,
Mi se părea asemenea,
Cu fiica mării, Venera.
Și, cufundată în gînduri pămîntești,
Abia simțeam un glas, cu greu:
De-acum ai s'o iubești
Mereu...

Cînd m'am trezit, în vraful de hîrtie,
Odaia mea era ca mai'nainte.
Dar rostul scriptelor nu-mi mai intra în minte,
Și tresăream în umezeala rece,
Părîndu-mi că aud un ciocănit în poartă
Și-o caldă respirație, care trece.

C. NARLI

CRONICA TEATRALĂ

Teatrul Regina Maria : SAMSON, de Henry Bernstein
Compania Excelsior : TATAL, de Strindberg

Samson nu e piesa cea mai bună a lui Bernstein. E însă cea mai tipică pentru Bernstein: o idee dramatică puternică închisă într'arhitectură solidă, rapidă, violentă..

Ideea pornește dela legenda biblică a lui Samson. Captiv și cu ochii scoși, Samson ducea o tristă viață printre Filistenii, silit să învârtească piatra unei mori. Pentru a-i umplea paharul, Filistenii îl silită chiar să ia parte la o serbare dată în amintirea piinderii lui. Aprins de rusine, Samson își aduse, în sfârșit, aminte că e Sam-on. Bâjbâind cu mâinile, apucă cei doi stâlpi, pe care se sprijinea templul și, sgruduindu-i, năruî întreaga clădire. Astfel muri și el împreună cu asupritorii lui.

În tiparul legendei lui Samson, Bernstein a construit pe Jacques Brachart eroul *tipic* al teatrului lui croit, de altfel, pe măsura talentului și fizicului lui Lucien Guitry: un erou masiv și voluntar.. Un om născut într' o mahala a Marsiliei, fost hamal în port, un om de voință, care după ce a trecut prin toate meseriile cu puțină, ajunge un fel de „rege al cuprului” în fruntea unei averi de treizeci de milioane, însurat cu o marchiză autentică, Anna Marie d'Andeline, care nu-l iubește, dar pe care el o iubește cu toate puterile lui de plebeu îndrăgostit de elegante și de aristocrație. „Încă de când eram o hairmana din răspântiile Marsiliei, mărturisește el, am fost turburat de o pasiune... O tânără nobilă.. de pe atunci încă! În fiecare zi o pândeam la eșire, în fiecare zi ea trecea plâpândă, desprețuitoare și suverană pe dinaintea unui biet băiat sărac care lăsa ochii în jos.. Merita ea atâta cinste? Nu știu.. Chipul ei înfrumusețat a hotărât însă de soarta mea... Când am început să mă gândesc cu tot dinadinsul la femeii, spre această viziune a copilăriei mi se îndreptau dorințele. În seara în care te-am întâlnit (îi spune el nevestei lui), în care am văzut pentru întâia dată ochii tăi sinceri și mândri, gusturile tale hotărâte, în care am auzit vorba ta simplă, limpede, trufașă, mi s'a părut că amintirea de acum 30 de ani mi se arată de odată dinaintea ochilor în carne și oase“..

Anne-Marie nu-l poate suferi. Măritându-se cu dânsul, ea se vânduse de mila părinților ei scăpotați. Firește, îl și înșală cu un om din lumea ei, cu Jérôme Le Govain, ce-și făcuse o oarecare avere, mergând în brazda speculațiilor financiare ale lui Jacques.

În Jacques se deșteaptă o mânie feroce, plebee și animalică.. O mânie de fost hamal de pe cheiurile Marsiliei; mânia lui Samson care sgruduie coloanele templului, murind sub ruine împreună cu dușmanii lui. Jacques Brachart face o lovitură de bursă. În urma căreia își pierde imensa lui avere pentru a săraci și pe Le Govain ce-și pusese micul lui capital în acțiunile aceleiași mine de cupru.

Iată «gestul» lui Samson! Mai mult chiar decât Samson: Brachart pierde trezeci de milioane pentru ca Le Govain să piardă câteva sute de mii, pe când Samson își dăduse numai o viață pentru a ucide pe toți dușmanii lui..

Nu cred să fi făcut cineva «gestul»—lui Brachart—cu atât mai mult cu cât părea și nefolositor: Anne-Marie părăsise pe Le Govain. Nu cred că ar putea cineva să-l facă.. Și totuși e plin de-o frumusețe ce trece peste realitate, devenind simbolică. În amănuntele materiale pe care le dă Bernstein, o astfel de răzbunare nu se poate întâmpla. E însă un puternic simbol, o adevărată potență a unui amestec de mânie și de uitare de sine. E o idee «bersteiniană».

Tecnica e, de asemenea, «bersteiniană» mai ales în actul al treilea. Într-o cameră a hotelului Ritz sunt cei doi dușmani: Jacques Brachart și Jérôme Le Govain. La început, o scenă de falsă prietenie; apoi, de adevărată captivitate. Le Govain e ostatecul lui Jacques, până ce Flach, omul lui de afaceri, va da lovitura de bursă, ce-i va ruina pe amândoi. Lovitura aceasta de bursă, care poate despuia pe un om de trezeci de milioane într-o clipă, e zugrăvită într'un «raccourci» destul de neverosimil, deși nu e lipsit de vigoare și de efect teatral. Actul e de o violență «bersteiniană», ca toate faimoasele lui acte în două persoane. O gradație savantă și apoi o izbucnire feroasă de bestialitate. Gorila se deșteaptă în om:

Le Govain. Ah! canaille! Sale canaille! Sale crapule! Sale voleur!

Jacques. Le bandit! Bonne affaire! Tu es bouffé.

Le Govain. Le bandit! Le bandit! Cocu! Vieux cocu! Oui, je t'ai eue ta femme!

Jacques. Ah! Jessie, tu as eu ma femmel eh bien, moi, j'avais couché avec la tienne d'avance! Et tout le monde a couché. Tout le monde lui a passé dessus. Tu baladeras la femme à tout le monde.

Le Govain. Misérable filou, je te forcerai bien à te battre.

Jacques. Tais-toi, donc! Tiens, tu es libre. Revediens le tueur, le gigolo, l'invité. Oui bois ta honte, suis ton coeur et épouse ta putain! Vous ferez un beau couple.

Le Govain. A bientôt, gibier de bagne!

Jacques. Allez, ouste!..

O astfel de violență, și de situație și de cuvinte, trezește, firește, emoția spectatorilor; îndepărtează însă pe literați și pe iubitorii de nuanțe.

E. LOVINESCU

În sfârșit și Strindberg! Măniosul, revoltatul, misoginul, ascetul Strindberg.. Cu una, din multele sale opere dramatice, care dacă nu e cea mai de seamă, e totuș printre cele mai reprezentative: *Tatăl*. Faima tumultuosului scriitor suedez a fost dușmănia lui neîmpăcată contra femeii. În realitate o asemenea atitudine, oricât de vehement s'ar fi manifestat, n'ar fi făcut din Strindberg niciodată un laureat al premiului Nobel. Înainte de-a fi misogin, Strindberg e un mare scriitor în opera căruia se răsfrânge o lume întreagă, în mintea căruia s'a

frământat furtunos problema individualismului. Ura lui împotriva naturii care, prin instinctul sexual, rătează aripile spiritului omului, coborându-l mereu în animilitate și deci ținându-l pe pământ. Oamenii lui care vrăjmășesc femeea sânt ființe extrem de ambițioase, intelecte rafinate, cu porniri impetuoase spre libertate și independență, sbuciumați în contra forțelor tulburătoare și nivelatoare ale firii. Desvoltarea, înălțarea individualității se izbește însă dela primii pași de pornirea simțurilor care zădărnicesc toate avânturile. Omul ideal al lui Strindberg, înrudit deaproape cu supraomul lui Nietzsche, nu poate lua ființă până ce nu se va fi desbrăcat de toate piedecțele pământești. De-aci izvorăște ascetismul său, unde se întâlnește dealtfel și cu Tolstoi din ultima perioadă..

Privit prin ochelarii concepției generale a autorului, *Tatăl* nu mai pare atât de straniu cum s'a părut acum treizeci de ani în străinătate și cum a părut deunăzi spectatorilor români amatori de adultere în toalete moderne. Cruzimea situațiilor, desperarea conflictului, logica sugrumătoare a dialogului.. toate sunt în serviciul unei filozofii a vieții. Strindberg n'a scris teatru pentru a ușura digestia oamenilor, ci spre a-i sili să stea de vorbă cu ei înșiși, spre a le deschide orizonturi sau prăpastii care trăesc nebănuite și chinuitoare în mințile tuturor. Nu râvnește să placă, ci să pună pe gânduri, să zgudue pe om din toropeala în care-l ține încătușat viața materială cotidiană.

Fiind mare artist, fiind observator și viguros desenator de oameni, firește că izbutește puternic să tulbure liniștea spectatorilor. Dintre cele câteva sute care au văzut *Tatăl*, desigur că nici unul n'a rămas nepăsător. Problema lui Strindberg ți se infixe în suflet ca un pumnal, te urmărește, te doare, te face s'o cântărești.. Un autor dramatic nici nu poate râvni mai mult..

L. REBREANU

A APĂRUT DE
HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

SFINXUL...

Prețul Lei 10.—

Editura ALCALAY

INSEMNAȚII

Păcatul rabinului, de V. Demetrius. — Propriu zis nu-i un roman. Eo navelă mai mare D. Demetrius a vrut să fie sobru; n'a mai reușit însă, să scrie un roman. Tema romanului, — un rabin care violează o servitoare, care rămâne însărcinată, pleacă din serviciul său și naște un copil degenerat nu e nouă.

O găsim în *Maupassant: Un fin natural*. Un academician violează o virgină părguită, într'un hotel din Bretagne. El pleacă, n'o mai vede. Ea naște un copil degenerat-idiot...

Romanul e uman. D. Demetrius e un obiectiv: are ochii pentru sinteză. Contrar celorlalte romane, cu preocupări sociale, chițează vag cu penița psihologia personajilor; nu trage o țără.

Viața evreiască însă în general și mai ales cea de rabin în particular, d. Demetrius n'o cunoaște. D-sa a vrut să fie însă original. N'a reușit. Micile amănunte ale vieții de rabin, cari fac întreaga atmosferă de misticism, solitudine, suveran discreț pentru tot ce nu intră în cercul lui de traiu nu le-a prins.

Viața evreiască, are mu te note prea puțin comune în viața românească. Sunt note stridente. D. Demetrius nu le-a prins. De aceea romanul ca schiță e bun; ca roman însă e fals.

Soția rabinului *Berta* (ce nume!) e o soție de funcționar O temee senzuală, pe care n'o poate mulțumi îmbrățișarea nervoasă, dar ușoară a bărbatului atât de puțin exuberant. Ea s'or putea foarte bine da cumnatului ei David D. Demetrius nu motivează psihologiceste nici nu adâncește. Scene, de un dramatism rar, ca cele din cap. I.: o femeie în care se dă lupta sufletească de a se da sau nu unui bărbat străin, d. Demetrius nu le interiorizează. *Păcat*, romanul câștiga.

Fira, fetița degenerată a rabinului, e mai bineșor studiată. D.

Demetrius a lunecat la literatura de psihiatrie.

Ca și celelalte personaje *Fira* e numai schițată interior. Tragedia, acestei copile „denaturată de raritatea împrejurărilor în care creștea, ca și poate de însăși gentilitatea ei” e înduioșătoare; autorul n'a reușit s'o facă sfâșietoare.

Sintetic romanul, desigur nu de maestru. Are pasagi frumoase, asupra cărora se putea insista.

Autorul n'are intuiția limbii: introduce noi forme barbare în limbă.

Contrar romanelor anterioare destinate ca stil, romanul e scris cu fraza en *voğne*: scurtă. Un progres. Cartea: *Păcatul rabinului* e promițătoare. I. C.

Societatea criticilor, care și-a anunțat, cu atâtă emfază constituirea, înainte de a realiza vre-o muncă pozitivă, aducând proba în filitruirei unei critici sobre, cinstite și competente, atât de așteptate la noi, s'a apucat de organizat festivaluri pentru strâns fonduri bănești, în concursul a-celorași artiști cari supuși criticeilor, vor trebui cântăriți și judecați fără patimă nici părtinire. E ușor de înțeles ce'l așteaptă pe artistul care nu va da concursul acestor festivaluri, și de câtă indulgență se va bucura acel ce va răspunde chemării

Ne-ar fi plăcut ca această asociație a criticeilor, să stea cât mai departe și mai adăpostită de orice meschine preocupări materiale, decretând aprecieri și hotărând atitudini în judecata publică, de pe o înălțime olimpiană. Secolul viitor, va realiza poate acest ideal. Până atunci, personalitățile de valoare rădicite în această asociație, vor fi fatalmente înghițite în mulțimea oamenilor crescuți în mentalități și prejudecăți mediocre ca și vremurile ce străbătem. M. C.

A apărut :

E. Lovinescu

CRITICE

VOLUMUL IV

— COPRINZAND: —

REVIZUIRILE LITERARE

Caragiale, T. Maiorescu, Al. Vlahuță,
C. Dobrogeanu-Gherea, I. Al. Brătescu-
Voinești, N. Iorga, Semănătorul, Poe-
zia Populară.

Lei 12

Editura ALCALAY & Co.

ABONAMENTE :

UN AN LEI 50 = ȘASE LUNI LEI 30

Pentru învățători, profeși și studenți

UN AN LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcu-
rile de ziare din România Mare

*Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația
revistei.*

Administrația : Strada Sărindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe
adresa d-lui E. Lovinescu, Cămpineanu, 40

A APĂRUT:

E. LOVINESCU

CRITICE

VOL. III

EDIȚIA II-a

LEI 10

EDITURA ALCALAY

BCU Cluj Central University Library Cluj
ULTIMELE NOUTAȚI

I. PETROVICI

Amintiri universitare

Prețul 8 LEI

A APARUT

L. REBREANU

⊙⊙⊙⊙ **ION** ⊙⊙⊙⊙

ROMAN

Volumul I: GLASUL PĂMANTULUI

Volumul II: GLASUL IUBIRII

Editura **ALCALAY & Co.**

BCU Cluj / Central University Library Cluj

IN CURÂND VA APARE

CATASTROFA

TREI NUVELE

DE

L. REBREANU

Editura **ALCALAY & Co.**